

paši in vsakemu družemu vživanju prepovedane, — in razdelite boljši svet na posamesne upravičence, in ni vam potem skrbeti, da ne bi to v malo letih pomagalo Kraševcem na bolji stan! J. Zelen.

Slovniške stvari.

Iz slovenskega pravopisa nekaj.

K pisanju, s katerim se r-u priznava samoglasništvo, djal bi, da smo nekako naglo prestopili, predno se je dotično pravilo na vse strani pretreslo in dognalo. Meni vsaj pozdeva se, da še ni do dobrega rešeno to vprašanje: bode li pri nas r samoglasoval edino v korenskih zlogih in morebiti še v tistih končnicah, v katerih je naglas na zlogu z r-om (na pr. srebrni prsten), ali pa tudi v vseh ali nekterih brez naglasnih zlogih končnic in pripon, ki imajo r v takem razmerju.

Reklo se je sicer in se bo morebiti še, da nam je treba tū ravnati se po narodnem govoru; al to pravilo bi po sodbi moji utegnulo veljati in dovoljno biti samo v tem primeru, če bi se mi po izgledu Čehov in Srbov sploh držali tega pravopisnega pravila, kakor se ga ne držimo pisaje: pevec, bil, maren namesti: pevc, biu, marn. Ker pa v pisanji iz družih ozirov delamo razloček ondi, kjer ga narodni govor ne pozná; ker je narodni izgovor zlasti v zlogih, ktere er sklepa, če naglasa nimajo, vsegar enakošen, naj bo pred r-om stoječi e tudi v staroslovenskem in srbskem narēji e na pr. dever, sever), ali pa gibljivec, ki se Srbom spreminja v a (na pr. Ugar, Oger, dobar, dober), ali kakoršen koli e, — rešiti to vprašanje ni tako lahka reč, vredna pa je, da se prevdari in kakor si že bode dožene.

Ker se v brez naglasnih zlogih ni bati napčnega izgovarjanja, držal bi se jaz najraje gosp. Žepičevega navsveta, razglašene — če se ne motim — v g. Marnovem „Jezičniku“ (II.), — da se ta pisava z r-om samoglasnikom stesni na korenske zloge — in morem reči, da mene vselej zbode, kadar kje z očesom naletim na besede: oktobrski, ministrstvo, ogrski (srb. ugarski, čes. uharsky) itd.

Za ktere primere pa tū gré? Gré tū 1) za tiste moške samostavnike in priloge, ki se končujejo na r, na pr. bober, gaber, steber, sveder, Peter, veter, mojster, — dober, moker, moder, hraber itd., dalje 2) za genitive množnega broja od samostavnikov ženskega in srednjega spōla, ki se končavajo na ra ali ro z nekim soglasnikom pred r-om, na pr. ikra, vitra, vidra, Istra, — jedro, bedro, vedro, rebro, srebro, nedro itd., toraj (iker, viter, vider, jeder, beder itd.), po tem 3) za diminutivne oblike od ravno omenjenih samostavnikov srednjega spōla, namreč: jederce, bederce (srb. bedárce), vederce, reberce, sreberce, nederce itd., in zadnjič 4) za priloge na en ali ski izpeljane od vseh tū gori v misel vzetih samostavnih imen ali njihne izpeljanke, na pr. Šempetersk, mojstersk, veterni, jederni, bederni, rebernica, vedernica, istersk itd.

Da bi mi, držeč se samega izgovora, dosledno izpuščali e pred r-om, v vseh tū gori povedanih nominativih, genitivih, diminutivih, to bode pač malokdo potrdil, tudi bi nas nekoliko ločilo od Hrvato-Srbov.

Utegne pa biti, da se bo komu ljubilo, pod 1) in 2) gori omenjenih primerov pisati er, pod 3) in 4) pa izpuščati e, kakor se nahaja večidel v novem Miklošičevem *) slovarju (na pr. jadrno, rebrnica).

Ktero je pravo?

Cigale.

*) Naš častiti kolega „Učit. Tovarš“ pri naznanilu „Slov. berila za 8. gimnazijalni razred“, ki ga je izdal dr. Miklošič, z nekim sladkim veseljem menda posebno nas zaséga, ko pravi:

Národno-gospodarske stvari.

Popotnikove opazke.

(Dalje.)

Rusko naselitev je ustanovil kralj Viljem III. leta 1820 in sicer zato, da je mogel ruskim pevcem, ki so bili pri prvem polku kraljeve garde, ruska stanišča pri-skrbeti, da bi se jim ne tožilo preveč po domovini. Ti naselniki imajo nekak vojašk ustav kakor naši graničarji. Kar pa se narodnosti in jezika tiče, vidi se tū, kako lahko se zgubi in prerodí. Med vsemi naselniki jih komaj dvoje še ruski umé in govori; en star invalid in ena ženska, ta dvojica, tako se mi je povedalo, mora tolmačiti Rusom, ako tje pridejo in nemškega ne umejo. Prvi ruski naselniki so pomrli, njihovi potomci so pa celó nemški Prusi. Govoril sem z nekterimi; eden mi je prav prijazno skazoval vse svoje imanje in naprave v hiši in zunaj hiše, rekši, da že njegov rajni oče je le malo več ruski umel, on sam pa besedice ne umé in tako vsi mlajši, še po ruski pisanih imen svojih čitati ne znajo, samo vere so še pravoslavne. Te ruske hiše so prav prijetne in posebno zavolj lepih vrtov, med kterimi stojijo, zato jih Potzdamčani najemajo za letno stanovanje.

Spremljaj me še zdaj, dragi čitatelj, malo po Hamburgu, potem pa zdravo „deutsches Vaterland“! kajti pojdeva ali popeljeva se prek morja na zelene britanske otoke, da vidiva, kaj dela John Bull. — Ne dopada se mi nobeno nemško mesto tako kakor Hamburg, in posebno je njegova okolica prekrasna. Prva stvar in znamenitost v Hamburgu je živa trgovina, zato o njej par besedic. Da bi v našem Trstu kadaj vel takošn trgovsk duh, kakor vlada tukaj, ne bilo bi potem le mesto na boljsem glasu in premoženji, temoč takošna trgovina v Trstu kakor je v Hamburgu, pomogla bi na boljše stanje bližnjim in daljnim pokrajinam avstrijskim, pomogla bi najbolj v napredek avstrijskemu gospodarstvu in obrtnijstvu, — da na kratko rečem: Trst bi mogel biti Avstrii najboljša denarna podpora. Tako pa še le vladi kot razgojeno dete denar trosi, inai je danes kakor je bil včeraj. In kaj je tega krivo? More se rêči, da nekaka prav malo poštena nebriga med večino trgovcev, ktera še druge, kterim je mar za pravi napredek, zadržuje; sploh pa Trstu manjka pravega trgov-

„kaj porekó oni, ki so radostni omenjali“, da Miklošiču je r samoglasnik, berilo njegovo — „l. 1865“ — pa je tiskano brez r-a samoglasnika? Izgovarjanje na prejšnje gimnazijske berila je prazno, ker se njihovo pisanje od začetka ne vjema; osmošolcem bi se pa vsaj pravilna (?) pisava prikrivati ne smela.“ Tako „Tovarš.“ — „Kdor se ljubi, se rad puli“ je slovensk pregovor; menda samo za to se „Tovarš“ z nami tako rad prička o reči, o kteri mu vse nasprotovanje ne bode nič pomagalo, — napredek časa je koló, ktero ustavljamo, a ga ne ustavimo. Prav taka je bila z ega, emu, om; ko se je naš veliki nemško-slovenski slovar tiskal, gosp. Cigale ni mogel zmagati z oblikami: ega, emu, om; ostale so po starem kopitu; slovník je bil dodelan leta 1860, — vmes je tedaj le 5 let, in že je zastaran v teh oblikah! „Tovarš“ sicer misli, da je „izgovor prazen“, ako bi se reklo, da poslednje berilo se je moralo ravnati po poprejšnjih. In vendar je ravno to vzrok, da je 8. knjiga tiskana (brez r-a samoglasnika) tako, kakor je tiskano prejšnjih 7. Ko je dr. Miklošič v jeseni v Ljubljani bil in smo mi o tem ž njim govorili, nam je rekel, da ga „Jezičnik“ o r-u samoglasniku celó nič ni podučil, a da je samo zavoljo doslednosti dal 8. berilo tako tiskati kakor so prejšnja sedmera bila. V obče pa nam je mojster naših jezikoslovcev vnovič zagotovil, da se mu ne zdi vredno zavoljo oblik se pravdati; njemu veljá le stvar; da je le stvar dobra in pisava po slovnici pravilna, ostale oblike niso pravde vredne. — Kranjski Slovenci pa — to je istina — se odnekdaj radi grizemo zaradi oblik; „to je Adamova dedšina“ — so nam pisali enkrat ranjki Slomšek. Morebiti je niso napak zadeli? Vred.